

Open Einde

Villa VPRO van MVRDV

Veel recente architectuur - in met name Nederland - probeert het contact met de gebruiker en het artificiële landschap te herstellen niet via een passieve beleving, maar via actieve deelname. Deze architectuur lijkt te willen samenvallen met de alledaagse werkelijkheid. Dit is niet zozeer een wil tot de opheffing van de professie, het is eerder een emancipatie uit de institutioneel-representatieve structuren, uit de verheerlijking van de autonomie, uit de traditie van de kritische marge. Het is geen architectuur tegen de architectuur, die de aanval opent op het vak, maar een response op de massale aanwezigheid van de ander en het andere. In die zin kunnen we spreken van een nieuw cultureel paradigma dat, door het zoeken en het in contact willen treden met de ander en het andere, uit is op “difference”. Naar mijn idee is “difference” alleen niet genoeg. Wat ontbreekt, in veel inspirerende plannen, is een noodzakelijke vorm van solidariteit en waardering voor de alledaagse traditie. We kunnen niet blind varen op het in contact komen met de ander en het andere, er moet ook sprake zijn van een zekere intersubjectiviteit, en een actueel geheugen. Verrassend aan het nieuwe gebouw voor de televisieomroep VPRO is, dat dit losjes opgevouwen kantoorlandschap, een nieuwe vorm van democratie enthousiasmeert waar “differences” en solidariteit elkaar vinden in een open dialoog.

“Villa VPRO” is een bescheiden en tevens actief aanwezig gebouw. Het inspireert vele vertellingen. Juist omdat iedere bewoner zijn eigen meubilair, computer en andere ditjes en datjes mag meenemen. Er heerst een anarchie van verschillende gemeenplaatsen die allemaal op een of andere wijze zichzelf kunnen zijn en toch ook weer niet. Dit gebouw is niet verliefd op zijn eigen spiegeling. Het versterkt de dialoog tussen de gebruikers en het landschap. Het gebouw bestaat immers niet voor niets uit een continue vloerveld dat allerlei sociale contacten tussen de mensen opvoert. Dit (stedelijke) weefsel ontsnapt aan allerlei monoculturen van onder andere corridors met aan weerszijden kamertjes bomvol stereotypen. Even zouden we kunnen denken dat dit losjes opgevouwen landschap vol sociaal democratisch paternalisme zit, zoals we dat kennen van het Centraal beheer kantoor van de architect Herman Hertzberger, maar gelukkig vermijdt dit gebouw deze soort van goed bedoelde surveillance. Ambigüiteit en juxtapositie van verschillende ervaringen en programma’s spelen een spel van ongekende mogelijkheden. Niets staat vast, steeds weer andere ervaringen krijgen de kans een spel te spelen. Banale conventies worden doorbroken om tegelijkertijd ook weer in ere hersteld te worden, maar dan bewust. Het gebouw is niet op zoek naar authentieke historische gefixeerde waarheden. Zekerheid wordt gevonden in de interpretatie van actuele tradities. Het geheugen van het nu heeft geschiedenis, dat moet je actualiseren door het stimuleren van interpretatie. Het is wellicht dit gegeven dat de conventiëlen onder ons tot ongemak stemt, want opeens moeten ze geïnspireerd nadenken over hun werkplek en hoe om te gaan met hun medebewoner. Voorheen konden ze rustig neerploffen in hun stoel zonder ook maar even om te kijken, te blikken of te blozen. Dit gebouw laat je ontdekken dat er meer mogelijk is dan je dacht zonder je eigen individuele rijk in deze anarchie te verliezen.

Deze kwaliteiten worden in het leven geroepen doordat het gebouw bestaat uit één continue landschap dat in alle richtingen uitkijkt op het stedelijke landschap. Muren

ontbreken. Er zijn trappen, glazen wanden, vensters, pilaren en betonnen vloeren. Alle ramen in het VPRO gebouw lopen van de vloer tot het plafond. We vinden niet alleen vensters aan de buitenkant van het compacte ruimtevierkant, maar ook de vele patio's en vides bestaan van top tot teen uit glas. Deze patio's en vides zorgen ervoor dat er genoeg daglicht toetreedt in het gebouw. De positie van de vele verschillende glassoorten en kleuren van het glas zijn bepaald door de meetresultaten van de bezonningstafel. Boven in de vides is zwaar reflecterend glas toegepast terwijl dieper in het gebouw het glas steeds helderder wordt. Het licht wordt naar beneden weerkaatst. Tegelijkertijd wordt hiermee voorkomen, dat op de bovenste etages een teveel aan zonnewarmte binnenkomt. Heel veel glas heeft natuurlijk veel invloed op de warmtelast. Daarom zijn er bij de galerijen zonweringen in geperforeerde rubberdoeken toegepast die de bewoners zelf kunnen sluiten. Behalve aan de oostgevel, daar sluiten ze automatisch om vroeger opwarming van het beton te voorkomen. Op andere plekken is het onmogelijk om zonwering te plaatsen, omdat daar de glasgevel strak aansluit op het beton. Hier is gekleurd glas toegepast. Iedere functie heeft een eigen kleur gekregen, waarbij de oriëntatie bepalend is voor de mate van het doorlaten van licht. Sommige folies zijn zo donker dat ze slechts 10% zonlicht binnenlaten en dus bijna als dichte vlakken worden ervaren. De compacte vorm van het gebouw is energetisch zo voordelig dat overal etage hoog glas kan worden toegepast. De hoogte van de ramen vereist een dusdanig sterk glas dat een beveiliging tegen doorvallen overbodig wordt.

Met deze zojuist beschreven oase van transparantie probeert de VPRO Villa te ontsnappen aan de ruimte in de betekenis van afbakening, afhankelijkheid, centrum van beheer, orde en bestuur. Men wil meerdere plaatsen tegelijk verbinden; om aan het geslotene, aan de verstikking te ontkomen. De VPRO villa komt dus ogenschijnlijk het best tot zijn recht als het gebouw als landschap nooit stopt. Wanneer het als het ware één open einde is. Uit de film weten we hoe moeilijk het is een fascinerend open einde te maken. Daar heb je veel onvoorspelbare, nauwkeurige effecten en een goede timing voor nodig. En uiteraard een goed verhaal, anders kan je maar beter een "happy end" produceren. Het gebouw zomaar stoppen kan dus niet, daar is meer voor nodig. Het VPRO gebouw is daar uitstekend in geslaagd omdat het vele open einden kent door met name de inzet van een groot scala van gekleurde en meer of minder reflecterende vensters. Het gebouw stopt maar de interpretatie gaat door. Nooit verandert het landschap door de kadering van de vensters in een ansichtkaart met een idyllische zonsondergang. Steeds weer zien we andere onverwachte en tegengestelde dingen die op elkaar worden betrokken door een doorzicht of een spiegeling. De bosrijke omgeving spiegelt zich in het gouden glasvlak naast een transparant raam waarachter iemand een kantoorplantje water geeft. Het gebouw is een middel om de ervaringen binnen en buiten steeds anders te beleven zonder in een Hollywood illusie te verdwijnen. Stereotypering wordt vermeden zonder de kwaliteit van het alledaagse banale te ontgoochelen. Dit gebouw maakt duidelijk dat woorden ons maar weinig over de werkelijkheid kunnen vertellen. Het is juist het beeld dat ons zoveel meer, vol ambiguïteit en complexiteit, kan aanzetten tot handelen en anders kijken. De vensters van de VPRO villa ontsnappen aan de gecodeerde en de conventionele blik. Soms zijn we wellicht even voyeur, maar we zijn ook participant omdat we gestimuleerd worden ook iets anders te zien. Met recht kunnen we spreken van een gebouw waar de "visual", ditmaal in drie dimensies, ophoudt te controleren. Het VPRO gebouw creëert ruimtelijke en bewegende "images" die zoals Serge Daney het formuleert: "If the visual keeps us from seeing

Article by Roemer van Toorn, ArchiThese

(because it prefers that we decode, that we decipher, that we “read”), the image always challenges us to carry out a montage with others, with some other. Because in the image, as in democracy, there is “free play”, unfinished pieces, gaps, openings.”

Roemer van Toorn, September 1997
ArchiThese